

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ

ԾԵՐ ԸԼԼԱԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍԸ

Ծերանալը մեր կեանքին մեծ տարօրինակութիւններէն մէկն է. այնքան տարօրինակ որ երբեմն կը դժուարանանք հաւատալու որ օր մը մենք ալ մեր կարգին պիտի ծերանանք ուրիշներուն պէս: Երեւակայեցէք թէ քսան կամ երեսուն տարիներ ետք, յանկարծ պատահամք հանդիպինք այն տղոց որոնք մեր դասնկերներն էին ատենօք, որքան պիտի զարմանանք: Այս ինչքան փոխուեր ես: Երբեմն հանգիստօր առիթներով երբ գտնազան հրաւերներու կ'ընդառաջենք զարմանքով կը տեսնենք թէ հիւրընկալ տանուէրէն մինչեւ վերջին հիւրը տարօրէն փոխուած են, կարծես թէ կեղծամենք դրած են, որոնք վարպետ խաղով մը ծերութեան առաջին նշանները ծածկել կը փորձեն:

Մեր տարիքը ունեցող մարդոց դէմքերուն նայելով է որ հայելիի մէջ դիտող մը պէս տրտուած զգաւած մը կ'ուենանք: մեր գէմքերուն վրայ տակաւ առ տակաւ ակօսուող կնճիռներուն ի խնդիր:

Իր միտքը անհունին բանալ, որ կը սիրէ, առաքելի կ'ըլլայ ու . . . կը հերոսանայ: Բայց կոշտ այս օրինակը անպատեհութիւններ ունի: Ճիշդ է որ տպագրական մեքենան սպիտակ թուղթը գրականութեան կը վերածէ, պրօցէսով մը որ դուռ մեքենայի կան է. մեքենան ինք իրով չէ որ առաջեկած է, մարդոց կողմէ շինուած է մասնաւոր նպատակի մը համար: Մեր իմացականութիւնը արտադրած է զայն և մեր նպատակը կ'ուղղէ զայն: Տպուած բառերը մեր մտքին արտայայտութիւններն են: Մեքենան մեքենայ է լոկ, ստեղծագործական ոչ մէկ ուժ ունի, բայց չենք կըրնար այնպիսի չափեր գործածել որոնք մեր իմացականութեան պարունակէն գուրս ըլլան:

HUBERT S. B.

(Շարունակելի)

Ե՞րբ է որ ծերութիւնը կը սկսի. միշտ կարծած ենք թէ երբեք պիտի չծերանանք. մով կը մտածէ ծերանալու մասին երբ երկտասարդ է: Երբեմն միամտօրէն փորձեր կ'ընենք տեսնելու համար թէ ինչքան բան մնացած է մեզի մեր պատանեկութենէն և առջի երիտասարդութենէն, օրինակի համար, միանուագ վերելքով մը կրնանք բարձրանալ բլուրը թէ պիտի չնչասպառըլլանք, ծանր բան մը զգալով ծունկերուն վրայ. բայց ինքզինքնուս կ'ըսենք չառաջ ալ քիչ մը շնչասպառ չէմք ըլլալ:

Երիտասարդութենէն դէպի ծերութիւն անցքը այնքան դանդաղ կ'ըլլայ որ հազիւ կը նշմարենք այլափոխութիւնը: Տարուոյն եղանակները երբ յաջորդաբար կուգան ու կ'անցնին, երբ աշունը կը յաջորդէ ամառն և ձմեռը աշնան, այնքան աստիճանական կ'ըլլան փոփոխութիւնները որ կը վրէպին մեր նկատառումէն: Թէ և երբեմն աշունը կուռի գացող բանակի մը պէս կը փոթորիկ, պահուելով ամառն գունաթափ տերէներու ետին. յետոյ նոյեմբերի առտու մը անպասելիօրէն, պաղ շունչ մը կը ցնցէ և վար կ'առնէ աշնան օսկեղոյն գլխով, յայտնաբերելով ձմեռուան կմախք պատկերը: Բնոր գեղեցիկ տերէները որոնք ողջ էին, փշրուած յոյսերու պէս գետին կ'իյնան հովուան յարձակումներուն առջև. հոմն ու փոթորիկը կը յայտնեն ձմեռը բայց պատճառը չեն:

Հիւանդութիւնը ճիշդ հովուան նման ծերութիւնը կը զգացնէ, երեան կը բերէ: Ծառ հեղ, հակառակ կարգ մը մարդոց յառաջացեալ տարիքին, կը սքանչանանք անոնց աշխուժութեան, մտային արթնութեան, խօսքերուն շրմուխութեան և հաղորդականութեան ինք իրով: Բայց օր մը, պղտիկ անխոհմտութեան կամ անգրգուշութեան մը հետեանքով, օրուն համար երիտասարդութեան աստիճանը պարզ ցաւով մը կը պատժուինք, փոթորիկէն կը քուլն-եզուցէ օրտի տաքնալ, գուցէ . . . թոքատապով: Կը հաւատամ թէ քանի մը օրուն ընթացքին դէմք մը կրնայ կնճուորի, աչքեր կրնան կորսնցնել իրենց փայլն ու պայծառութիւնը, և քամակին վրայ կրնայ երևան գալ կուզը:

Ե՞րբ է որ աշունը կը սկսի մեր կեանքին մէջ: Conrad անգլիացի հեղինակը կ'ըսէ թէ երբ հասնինք քառասունի դռներուն,

մեր առջև ստուեր-գիծ մը կը տեսնենք, որուն վրայէն գողով մը կ'անցնինք, հաւատալով որ երիտասարդութեան հմայքը փակուած է այլեւ միանգամայն ընդօրինու։ Ինչ դիպի՞ որ ստուեր-գիծ այս սահմանը ոմանց համար բացուի յիսունի դռներուն առջև, ոմանց համար քառասունին առջև, բայց անխուսափելիօրէն մեր ընելիք ճամբուն որոշ մէկ տեղը օր մը հանգարտօրէն պառկած պիտի գտնենք զայն։ Ի՞նչ ծրագիրներ կը շինենք, ի՞նչ յայտեր կը կապենք գալիք տարիներուն համար, բայց մէյ մը որ անցնինք այս սահմանը, կ'աւաղենք բոլոր կալիքութիւնները որոնք կրնային իրագործուիլ։ Գրագէտի մը համար յիսուն տարեկանին տակաւին ամէն բան պիտի գրուի, որքան քիչ է արդիւնքը մտադրութիւններուն քով։ ՃԱՐՈՒԵԽՍԵՐ անհուն է, մինչ կեանքը կարճաւ։ Այս խօսքը որ ատենօք տափակ բացատրութիւն մը կը թուէր գրագէտին, յանկարծ խորունկ իմաստ մը կը ստանայ։

Ծերանալը աւելի կը տրամեցնէ քան մազերուն ճերմկալը։ Որովհետեւ եթէ իւրաքանչիւրս զեր մը ունինք կատարելիք այս աշխարհի վրայ, որոշ ժամանակէ մը ետք կը զգանք թէ բեմը որուն վրայ խաղարկութիւնը տեղի կ'ունենայ պէտք է լքուի նոր մէջտեղ եկող սերունդին։ Ճշմարիտ տրամութիւնը որ ձերանալու գաղափարէն կը ձնի ոչ թէ մարմնի ուժերուն տակաւ առ տակաւ նուաղիլն է այլ տեսակ մը հոգեկան անտարբերութիւն։ Սահմանագիծ տարիքին հասնելէ ետք գործելու փափաքն է որ կը կորսնցնեն մարդիկ քան թէ գործին համար կիրարկելի ուժը։ Ճիշտ պէտք կայ այսինչ կամ այսինչ բանը ընելուն վտանգաւոր նախադասութիւն մըն է զոր ձերանալները ընդհանրապէս չառ կը դործածեն, վտանգաւոր անոր համար որ այսօր կրնան ըսել. «Ի՞նչ պէտք կայ այլեւ պայքարելու», վաղը՝ «Ի՞նչ պէտք կայ այսօր դուրս ելլելուն»։ Ուրիշ օր մը «Ի՞նչ պէտք կայ սենեակէս բաժնուելուն» և օր մըն ալ «Ի՞նչ պէտք կայ անկողնէս բաժնուելուն» և վերջապէս «Ի՞նչ պէտք կայ ապրելուն»։

Բացի ամենապարզ գործարանաւոր կենդանիներէն (օրինակ amibacն) սրտք ինքզինքնին երկուքի բաժնելով անջատաբար

կը շարունակեն ապրիլ, բոլոր կենսաւոր արարածները կը ձերանան որոշ տարիքէ մը վերջ։ Ինչո՞ւ համար թուեցան ու կրնան կրնան երկու հարիւր տարի ապրի և Մօցարթ մը երեսուն, կամ Դուրան մը աւելի պակաս կեանք պիտի ունենան, Չիլո ոչ ոք կարող է հաղորդիլ սաստաւածային խորհրդոյն։ Հարիւր տարի առաջ մարդոց կեանքը միջին հաշուով 40էն 45 տարի էր, այժմ քաղաքակիրթ երկրներու մէջ մօտաւորապէս 60 տարի կը հաշուուի, այս փոփոխութիւնը մեզի խորհիլ կուտայ թէ եթէ չըլլային պատերազմներ, քաղաքական տակնուվրայութիւններ, գիտութիւնը նուիրուելով մարդոց բարօրութեան, մեր ապրելու տարիներուն թիւը միջին հաշուով պիտի հարիւրի բարձրացնէր։ Այսուամենայնիւ, այս պարագան ոչինչ պիտի փոխէր ձերանալու տրամում պրօցնէին։

Մարդիկ որքան մօտ ըլլան բնութեան, այնքան աւելի անգիւթութեամբ կը վարուին ձերանուն հետ։ Ծեր գիւնը որ վրանակ մը կ'առաջնորդէ կը յարգուի գայլերէն այնքան ատեն որ կրնայ իր որսը բռնել, այլապէս դուրս կը ձգուի խուճեն և իր կարգին որս մը կ'ըլլայ։ Նախնական մարդիկ այս աշխարհէն. Ափրիկէի խորեղը ճամբորդող հեղինակ մը իր յուշերուն մէջ կը պատմէ թէ ցեղապետ մը սարսափահար իրեն կը զրմէ աւելորդ մազերուն ներկ փնտռելու համար, որովհետեւ եթէ ձերմակ մազերը տեսնեն, զիս կը սպաննեն։ Դարձեալ կըսուի թէ կարգ մը կղզեբնակ ցեղախումբեր ձեր մարդիկը ծած բարձրացնելով կը ցնցէին ծառերը. եթէ ձերունները ինքզինքնին ամուր պահէին ծառին վրայ ու վար չիլանային, արժանի կը համարուէին ապրելու։ Անասնական օրէնքներ և սովորութիւններ են ասոնք միզի համար, բայց մենք ալ ունինք մեր միջոցները և մեր սովորութիւնները որոնցմով կը չափենք մեր գործունէութիւնները - օրինակի համար անոնք որոնք կը քաշուին ասպարէզէն, հանրային գործունէութիւն չեն ցուցադրեր, կը մեռնին մեզի համար։ Առաւել կամ նուազ չափով քաղաքակիրթ ժողովուրդներու մէջ ճիշդ է որ ձերունները չեն սպաննուիր, բայց շատ գէշ վերաբերմունք մը ցոյց կը տրուի անոնց հանդէպ։ Կը պատմուի թէ օր մը երիտասարդ մը երբ հօրը մազերէն

քաշելով դռնէն դուրս կը շարժուէր, հայրը պահապարէ ձայնով մը կ'ըսէ. — « Կը բաժնի տղաս, ժամանակին ես ալ հայրս մինչեւ հոս քաշքշեցի »:

Անդհակառակն, քաղաքակրթեալ երկիրներու մէջ ծերունիները ամենէն աւելի յարգանք կը վայելին իրեն փորձառու մարդիկ: Հին Հռոմի մը պետական կազմը կը բաղկանար ծերակուտականներէ: Երիտասարդ կառավարութիւնները ուժը կը նախընտրեն փորձառութեան բարիքէն. բայց գիտենք թէ կառավարութիւններն ալ երիտասարդ չեն կրնար մնալ:

Անհատական գետնի վրայ փոխադրելով այս հարցը աւելի բարդ խնդիրներ երևան կու գան:

Մերանալը իր հետ կը բերէ անհամար խնդիրներ, որոնք այսպէս կամ այնպէս կարելի է յաղթահարել, երբ հիւանդ ենք ու բժիշկի մը խնամքին կը կարօտինք, կը ստանանք կարգ մը յանձնարարութիւններ, թելադրանքներ որոնց գործադրութեամբ առաջը կ'առնենք տակաւ զարգացող ցաւերուն: Նոյն բանն է նաեւ ծերութեան պարզան:

Բացառութիւնները յարգելով, ծերացող մարմին մը մշաւած մեքենայի մը կը նմանի. խնամք տանելով, զգուշանալով, ժամանակ առ ժամանակ նորոգելով կարելի է մեքենան մեր պէտքերուն ծառայեցնել: Անշուշտ նախկին արտադրութիւնը չունենալով, և շատ բան պատռել անկէ ճիշդ չէ: Որչառ տարիքէ մը ետք, ձեռքային աշխատանքը գոյնաւոր կ'ըլլայ եթէ ոչ անկարելի, և իմացական աշխատանքը սխալներով և մոռացումներով լեցուն: Հոս է որ երեւան կուգայ մարդկային տրուում առաջներէն մին: Հապա ի՞նչ ըսել անոց որոնք իրենց հոգիները տեսապէս երիտասարդ պահելու առաքելութիւնը ունին:

Կը պատահի որ արուեստագէտներ մինչեւ իրենց կեանքին վախճանը պահեն իրենց շնորհները, երիտասարդական խանդն ու ջերմութիւնը: Վոլթեր և Կանտը, Վերթմոյսը, Զիւկոն, քանի մը պեղեցկազոյն քերթումները գրած է յառաջացեալ տարիքին. նմանապէս Կէօթէ, Faust-ը պարագային: Վազնէր վաթսուներեւ տարեկանին արտադրած է Parsifal-ը, Շատերուն մէջ անգին է որ կը

կառավարէ միտքը, ու շատ ըսուած է թէ մեծ մտածումները սրտէն կուգան: Հոգիով երիտասարդ մարդեր կան որոնք երիտասարդի մը պէս կը սիրեն կեանքը և անոր հաճոյսի կողմերը: Բայց հաճոյքները ծերունիներուն համար արգիլեալ գոտիներ են որոնցմէ ներս մուտքը յաճախ մահուան պատիժով կը հատուցուի:

Պալլաք և Տոսթոյեւսքի իրենց վէպերուն մէջ եղերական պատկերներ կը ներկայացնեն սերահար ծերունիներու կեանքէն: Անոնք որոնք շատ կը սիրեն, միշտ պիտի սիրեն . . . ասիկա իրենց պատիժն է:

Մերունիներուն մէջ նկատուումն արժանի երեւոյթ մըն է նաեւ անձնասիրութիւնն ու ազահութիւնը, վասնզի տարեց մէկը կը մտածէ թէ օր մը աշխատելու անկարող ըլլալով անխուսափելիօքն պէտք պիտի ունենայ իր խնայողութեան, Դիտած էք ծերունիներու դրամ պահելու կամ հաշուելու հիշտանքը: Կրնայ առարկուիլ որ շատ մը հարուստ ծերունիներ ալ կան որոնք դարձեալ ազահ են և չկամ: Միտասարդութեան տեսն շատ մը փառասիրութիւններ կրնանք ունենալ, բայց երբ ծեր ենք և կը հաւատանք դրամի ամենագօր կարողութեան կը պահենք զայն մեր ներքին փառասիրութիւնը մարած չտեսնելու համար . . . :

Իմացական և մարմնական թերութիւնները ուղիղ համեմատութեամբ կ'աւելնան տարիքի յառաջացումով: Տարեց մարդոց համար գրեթէ անկարելի է նոր գաղափարներ իւրացնել. այնպէս որ միշտ փարած կը մնան իրենց հին տեսակետներուն: Եթէ պատահի որ երիտասարդ մը հակաճանդ, իրենց հանդէպ յարգանքի պակաս մը ցուցադրած կ'ըլլայ որ կը զարագնէ ծերունին: Այսպէսով է որ շատ անգամ կը լսենք « մեր տղայութեան մինք չէինք պատասխաններ մեր մեծերուն », մոռնալով որ իր տղայութեան իր մեծերն ալ նոյնը ըսած էին իրեն: *

Ա. Մ.

(Շարունակելի՞ 1)